

doi: 10.5281/zenodo.3476549

ВІДОБРАЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ У СОЦІОЛЕКТІ ПІДЛІТКІВ

Personal Development Trends Display in Adolescent Sociolect

Natalya Tokareva

Dr. hab. in Psychology, Associate Professor

Kryvyi Rih State Pedagogical University Kryvyi Rih State Pedagogical University

tokareva152681@gmail.com

[https:// orcid.org/0000-0003-1428-3729](https://orcid.org/0000-0003-1428-3729)

Abstract

The article is devoted to the analysis of the problem of adolescent sociolect formatting in the modern socio-cultural space. The author states that sociolect is an invariant socially marked subsystem of language, forming an important component of the subculture of a separate linguosocium. It has been proved that the sociolect explicates the mental continuum of the subject of speech, reflects the features of personal development and the peculiarity of speech culture.

In the plane of the above, an empirical study was carried out, which aimed to identify the peculiarities of adolescent sociolect lexical level in the contemporary socio-cultural environment. The study was carried out with the use of inductive-deductive method focused on selection of socially marked lexical units from the factual material, as well as structural-semantic and contextual methods of linguistic research. The analysis of the factual material showed that the most clear link between the language indicators of the core part of the adolescent sociolect and the socio-cultural dimension of the respondents' understanding of the world structure exists on the lexical layer. Adolescent speech is distinguished preferentially with the use of foreign lexical borrowing, own lexical neologisms, as well as spoken and invective language codes. According to the study results, it is concluded that adolescents' sociolect is a non-codified form of adolescent speech communication, which reflects the tendencies of mental development of a person in the conditions of globalization and internationalization of socio-cultural space.

Key words: *sociolect, communication model, speech, adolescents, linguosocium subculture.*

Вступ Introduction

Нестримність інформаційної епохи постмодернізму зумовлює глобальні трансформаційні процеси сьогодення, серед яких не останнє місце належить

тенденційним змінам універсальної матриці світоустрою, котра репрезентує світоглядні позиції людства. Особливо актуальною проблема безперервної варіативності та полімодальності концептуального моделювання суб'єктивної картини світу є у площині мінливості генези буття людини, і зокрема – підлітків.

Підлітковий вік інтерпретується науковою спільнотою як період формування самосвідомості, осмислення автономних векторів самоздійснення, період соціокультурної мобільності. Сучасне Internet-покоління підлітків сповнене значним ресурсним потенціалом у ствердженні своєї «інакшості», прагне повсякчас доводити свою незалежність, що відображується на форматуванні типових поведінкових реакцій і своєрідної мовної культури.

Дослідження підлітково-юнацького мовлення знаходяться у полі постійної уваги лінгвістів, психолінгвістів, психологів (Александрова, 2015; Боднар, 2007; Ерофеева, 1995; Полехина, 2012; Токарева, 2018 та ін.). У контексті аналізу варіативності мовлення підлітків і юнацтва (і молодіжного сленгу, соціолекту зокрема) науковці доводять, що соціолект є інваріантною соціально маркованою підсистемою мови, яка включає у себе систему мовних засобів певної групи, детермінованих низкою страт, котрі мають не лише соціальний, а й біологічний і психологічний характер (Ерофеева, 1995: 9). Функціонально субкультура окремого лінгвосоціуму визначає особливості мовлення та мовленнєвої поведінки його членів, а соціолект, у свою чергу, є його лінгвістичною субкультурою (Боднар, 2007: 5). У тлумаченні соціолекту вважаємо раціональною (Токарева, 2018) думку Р.В.Боднар, котра розглядає даний феномен як своєрідну лінгвістичну субкультуру підлітків, «у якій знайшли своє відображення норми та цінності, що домінують у молодіжному середовищі та є орієнтирами для вербальної і невербальної поведінки носіїв соціолекту» (Боднар, 2007: 4).

У зарубіжній психолінгвістиці також активно вивчається роль мови і мовлення (youth slang) у формуванні соціальної ідентичності юнацтва (див., наприклад: Eble, 1996) та у розвитку ментальних структур свідомості суб'єктів мовлення (Evans, 2006). Дослідники вбачають у молодіжному жаргоні складну підсистему мови, котра характеризується вибірковістю семантичних полів, зниженим стилем і обмеженістю кола носіїв (Полехина, 2012: 180).

Разом з тим, попри широкий континуум виявлення дослідницького інтересу фахівців, вважаємо беззаперечним, що вивчення соціолекту (як

різновиду живого мовлення певних соціально-демографічних груп, у тому числі й підліткової) потребує повторюваних досліджень у хронотопі соціокультурних змін і впливу екстралінгвістичних факторів. Відповідно, **метою** даної розвідки ми вважали виявлення особливостей лексичного рівня соціолекту підлітків у сучасному соціокультурному середовищі.

Методи та методики дослідження *Methods and Techniques of the Research*

Вибірку дослідження склали 238 осіб 10–15 років (учні 5–9 класів загальноосвітніх шкіл м. Кривого Рогу (Україна)). Матеріалом дослідження стали 1306 текстових фрагментів живого мовлення підлітків, зафіксованих під час спостереження за поведінкою респондентів у закладах освіти.

Дослідження здійснювалося із застосуванням індуктивно-дедуктивного методу, спрямованого на відбір соціально маркованих лексичних одиниць, а також структурно-семантичного і контекстуального методів лінгвістичних досліджень. Фактичний матеріал був доповнений блоком лексичних одиниць, зафіксованих в он-лайнних словниках підліткового сленгу та Інтернет-публікаціях із досліджуваної проблематики.

Результати *Results*

Аналітичний огляд матеріалів дослідження підтвердив загальну тенденцію до уніфікації мовлення підлітків, одноманітність граматичних форм і синтаксичних конструкцій. Водночас, реалізація дослідницької програми обумовила виокремлення соціолекту підлітків як стратифікаційної складової молодіжного соціолекту, зорієнтованого на розширення системи мовної свідомості суб'єктів життєтворення. Аналіз фактичного матеріалу виявив, що найбільш чіткий зв'язок мовних індикаторів ядерної частини соціолекту підлітків як засобу внутрішньогрупового спілкування із соціокультурним виміром розуміння сутності світоустрою респондентів існує на лексичному ярусі (контенти субстандартної та просторічної лексики): лексико-семантичні новоутворення, ненормативна лексика різних ступенів стилістичного заниження,

субкультурна адаптація іншомовних запозичень та запозичень із жаргону інших молодіжних субкультур.

Інтернаціоналізація соціокультурного простору у вимірах *online-* і *offline-* діяльності за допомогою Internet-мережі обумовлює поширення й адаптацію у соціолекті підлітків іншомовних запозичень. Найбільш поширеною групою лексико-семантичних новоутворень даного типу в мовленні підлітків є іншомовні запозичення, що 1) без змінення форми влітаються в текст розмови: *book* (книга), *rest* (відпочинок), *party* (вечірка), *set* (група друзів) *ets.*, 2) адаптуються до правил національного мовлення й піддаються змінню форм вживання: «перенси» (від *parents* – батьки), «соррян» (від *sorry* – вибачте), «хомка» (від *homework* – домашня робота) *ets.*, 3) долучаються до стійких словосполучень, у яких поєднуються загальноновживані або й жаргонні лексеми: «респект і уважуха» (від *respect* – повага), «піс вам» (від *peace* – мир) *ets.* Для створення нових слів і виразів підлітки послуговуються як існуючими у мові моделями лексичної та семантичної деривації, так і некодифікованими способами словотвору.

Популярними серед підлітків залишаються комп'ютерно-опосередковані моделі спілкування, адже Internet-середовище оптимально пристосовується до системних трансформацій, викликаних зовнішніми факторами. Internet-комунікації пропонують підліткам можливість відчувати певну форму соціального зв'язку без реальної соціальної присутності. Лексеми, що виникають у кіберпросторі, потрапляють до соціолекту підлітків і використовуються в повсякденному спілкуванні; серед них чимало різних скорочень: *brb* (be right back), *tyl* (talk to you later), *imho* (in my humble opinion) тощо.

Складовими елементами периферійного сегменту соціолекту підлітків є лексика широкої та розмитої семантики, вигуки, повтори, незавершені висловлювання. Характерним для мовленнєвого спілкування підлітків є послуговування різноманітними емоційними й емоційно-оцінними вигуками як засобом експресивного самовираження (*aaargh, boosh, eeaahoo, uhooh*). Проявом тенденції до економії мовленнєвих зусиль є, зокрема, використання підлітками різноманітних усічених словоформ (*caff, gym, mag, footie, Inet* тощо).

Висновки **Conclusions**

Теоретико-емпіричне дослідження підтвердило, що соціолект підлітків є некодифікованою формою мовного спілкування підлітків, що відображує тенденції психічного розвитку особистості в умовах глобалізації та інтернаціоналізації соціокультурного простору. Мовлення підлітків відзначається преферентним використанням іншомовних лексичних запозичень, власних лексичних новоутворень, розмовного, інвективного мовних кодів.

Соціолект підлітків формується під впливом соціокультурних та екстралінгвістичних факторів (ЗМІ, новітніх технологій соціальної комунікації, музичної субкультури, сленгових конструктів тощо) на основі соціально-психологічної єдності даної когорти суб'єктів життєтворення (протиставлення себе дорослим, домінування однолітків у колі співрозмовників, надмірної афективності тощо).

Перспективи дослідження ми вбачаємо у дослідженні синтаксичних та стилістичних вимірів соціолекту суб'єктів дорослішання, що дозволить вибудувати орієнтири роботи фахівців-психологів зі школярами у контексті попередження труднощів особистісного розвитку підлітків у цілому.

Література **References**

- Александрова, О.В. (2015). *Варіативність соціолекту молоді*. (Дис. канд. філол. наук). Одеса.
- Боднар, Р.В. (2007). *Соціолект підлітків як субкультура сучасного лінгвосоціуму (на матеріалі англійської мови 90-х років ХХ – початку ХХІ століття)*. (Автореф. канд. філол. наук). Київ.
- Ерофеева, Т.И. (1995). *Социолект: стратификация исследования*. (Дис. д-ра філол. наук). Санкт-Петербург.
- Полехина, Е.А. (2012). Молодежный жаргон как объект лингвистического исследования. *Вестник Волгогр. гос. ун-та. Сер.2. Языкознание*, 1(15), 180–186.
- Токарева, Н.М. (2018). Генеза логіко-сміслової організації мовлення підлітків у постнекласичній перспективі сучасності. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика*, 2(1), 343–359. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-343-359>
- Eble, C. (1996). *Slang and sociability*. L.and Chapel Hill: UNC Press Books.
- Evans, V. (2006). Lexical Concepts, Cognitive Models and Meaning-Construction. *Cognitive Linguistics*, 17(4), 491–534. doi.org/10.1515/COG.2006.016